

School Administration Guidelines for Citizenship Promotion of Students in Basic Education in the Three Southern Border Provinces

Suttiruk Rochanahasdin

Ed.D. (Educational Administration), Doctoral student
Department of Educational Administration, Faculty of Education
Prince of Songkla University, Pattani Campus

Recha Choosuwan

Ed.D. (Educational Administration), Lecturer
Department of Educational Administration, Faculty of Education
Prince of Songkla University, Pattani Campus

Ekkarin Sungtong

Ph.D. (Educational Administration), Associated Professor
Department of Educational Administration, Faculty of Education
Prince of Songkla University, Pattani Campus

Kanita Nitjarunkul

Ph.D (Curriculum and Instruction), Associated Professor
Department of Educational Technology, Faculty of Education
Prince of Songkla University, Pattani Campus

Received : July 10, 2018 / **Revised :** February 26, 2019 / **Accepted :** March 13, 2019

Abstract

This qualitative research aimed to study the state of school administration for citizenship promotion of students in basic education in the three southern border provinces and to create school administration guidelines for citizenship promotion of students in basic schools in the three southern border provinces. Data collected with in-depth interviews by a semi - structured interview protocol. The purposeful selection were 27 key informants from 9 schools included administrators, teachers and parents in basic school from Pattani, Yala and Narathiwat and the data was collected by focus-group discussion with the experts. The data was analyzed with content analysis.

Research indicated the following results, 1) Administration state for citizenship promotion of students in basic education in the three southern border provinces such as schools have defined projects and activities, promoting knowledge about citizenship and there are supervision, monitoring and follow - up of citizenship engagement. 2) The guidelines for school administration citizenship promotion of students in basic education in the three southern border provinces such as establishment of a network committee for citizenship promotion of students in basic education in the three southern border provinces, determining projects and activities to build citizenship, development of teachers about student's citizenship, creating an environment conducive to citizenship, student's citizenship assessment and innovation for citizenship education.

Keywords: School Administration, Citizenship, The Southern Border Provinces.

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับ นักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สุทธิรักษ์ โรจนหัตถิน

ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา), นักศึกษาปริญญาเอก
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เรชา ชูสุวรรณ

ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา), อาจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เอกรินทร์ สังข์ทอง

Ph.D. (Educational Administration), รองศาสตราจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คณิดา นิจจรัสกุล

Ph.D (Curriculum and Instruction), รองศาสตราจารย์
ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วันรับบทความ : 10 กรกฎาคม 2561 / วันแก้ไขบทความ : 26 กุมภาพันธ์ 2562 /
วันตอบรับบทความ : 13 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อสร้างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 27 คน จาก 9 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และใช้วิธีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus-group discussion) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้ สถานศึกษามีการกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง และมีการนิเทศ กำกับ และติดตามการดำเนินงานการสร้างความเป็นพลเมือง และ 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้ การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา การกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความเป็นพลเมือง การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และการสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ความเป็นพลเมือง, จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการสร้างและขับเคลื่อนกลไกของระบบสังคมทั่วโลก มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกด้าน ในแต่ละประเทศทั่วโลกต่างก็มีความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศชาติของตนเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมให้เป็นพลเมืองที่มีความสามารถเพียงพอที่จะช่วยสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขภายใต้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษย์จึงเป็นทั้งผู้สร้างระบบสังคมและขณะเดียวกันก็เป็นผู้รักษาระบบสังคมนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมจึงไม่ใช่เพียงแต่เป็นคนเก่งและรู้เท่าทันเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ที่มีความสำคัญยิ่งไปกว่านั้นมนุษย์จะต้องรู้จักและเข้าใจบทบาททางสังคม รู้สิทธิ หน้าที่ทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย กติกา และระเบียบของสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของคนในสังคมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ทั่วโลกที่สามารถทำได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทำให้คนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เกิดความแตกต่างทางความคิด ค่านิยม เกิดปัญหาวิกฤติทางคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญและอนาคตของชาติ กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการติดเกม ติดสิ่งเสพติด การใช้ความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ขาดวิจารณญาณในการคัดสรรที่จะเลือกรับสิ่งที่ดี โดยให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ปัญหาพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเกิดความเป็นพลเมืองของมนุษย์ กล่าวคือ พฤติกรรมดังกล่าวทำให้คนขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม นอกจากนั้นอาจจะนำไปสู่ปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาด้วย และแนวทางการแก้ไขที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้การศึกษากลับเมือง เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีพลัง เข้าใจเชิงโครงสร้าง

ของระบบการเมืองการปกครอง มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้พลังอำนาจของตนเองเพื่อร่วมกันพัฒนาชาติให้มีคุณภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557) และทิพย์พาวรร ตันติสุนทร (2560) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างคุณภาพพลเมืองให้แก่สังคม เพราะการศึกษาสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางสังคมและปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่มนุษย์ที่จะนำไปสู่บทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาสังคมต่อไป

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องและแนวคิดที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้แก่ การรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา 7) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการปลูกฝังและพัฒนานิยามที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) อีกทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดถึงการสร้างนักเรียนให้เป็นพลเมืองไทยและพลโลก (Global citizen) ไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรที่ว่า มุ่งพัฒนาความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

การพัฒนาความเป็นพลเมืองเป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันการศึกษา โดยสถานศึกษาต้องแสดงบทบาทสำคัญในการเรียนการสอนเรื่องค่านิยม ทศนคติ ความรู้ และทักษะให้กับนักเรียน การบ่มเพาะให้เคารพหน้าที่ในบรรทัดฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีหลักการตัดสินใจในฐานะบุคคลหรือในฐานะกลุ่ม เคารพในสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางสังคมการเมือง เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์, สิริยา รัตนช่วย และ อรุณฉัตร คุรุวานิชย์, 2553) ดังนั้นสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการดำเนินการพัฒนานักเรียนไปสู่ความเป็นพลเมืองผ่านการจัดการเรียนรู้และการจัดโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และเพื่อเป็นการสร้างให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของสังคมและประเทศชาติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้มีข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ในการพัฒนาคนไทยยุคใหม่ไว้ว่า พัฒนาคอนไทยยุคใหม่ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานกลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมมีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมเสมอภาค

ดังนั้นจะต้องหันมามองว่าคนในประเทศไทยของเรามีความเป็นพลเมือง มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับใด ซึ่งในปัจจุบันมีองค์ความรู้มากมายที่อยู่รอบตัว และการที่จะนำองค์ความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนจะต้องมีความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำองค์ความรู้นั้นใช้ในทางที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ

ประกอบกับเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามหาวิธีการที่จะสร้างความสันติสุขเกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงมีความคิดว่าการสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนก็เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างความสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ซึ่งปัจจุบันกระแสของการสร้างความเป็นพลเมืองของหลายหน่วยงานมีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่หลักในการสร้างคนเก่ง คนดีให้กับสังคม จะมีแนวทางการบริหารสถานศึกษาอย่างไรบ้างที่สามารถสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ และได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สามารถนำสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อสร้างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

จากการศึกษาความหมายของความเป็นพลเมืองของราชบัณฑิตยสถาน (2556), สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555), วรากรณ์ สามโกเศศ (2554), ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล (2552) และปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ (2550) สามารถสรุปได้ว่าความเป็นพลเมืองหมายถึงการเป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ มีเหตุผล มีความตระหนัก

ถึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เป็นผู้มีความอดทนและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มิระเบียดเบียน ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม กล้าแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ ยอมรับผิดในหลักการเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อยและพร้อมที่จะลงมือกระทำต่าง ๆ เพื่อแก้ไข ปัญหาของสังคมและสร้างความเจริญแก่ชาติบ้านเมือง สำหรับลักษณะของความเป็นพลเมืองตามแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555), วรกรรม สามโกเศศ (2554), ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2553), ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2552), วิชัย ภูโยธิน, สุคนธ์ สินธพานนท์, พิวรรษา นภารัตน์ และ ดิษยา กุศลคุณงค์ (2552) และ Westheimer และ Kahne (2004) สามารถสรุปได้ว่าลักษณะของความเป็นพลเมืองประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเอง 2) ความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม 3) เคารพสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และ 4) เคารพกฎกติกาของสังคม

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนที่พัฒนานักเรียนเพื่อเตรียมตัวให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ หรือการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นพลเมืองดีแก่สังคม ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของตนเอง จากการศึกษามาตรการของยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาพบว่าครอบคลุมประเด็นทางการบริหารสถานศึกษาใน 3 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

2.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อความเป็นพลเมือง เป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สามารถสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม วิชาหน้าที่พลเมืองและการบูรณาการความรู้เรื่องพลเมืองในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็นการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตในการเป็นพลเมือง เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงถึงการเป็นพลเมืองดีในสังคม และเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา

มีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 9 คน และครูที่รับผิดชอบเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนจำนวน 9 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 9 คน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน การคัดเลือกกลุ่มประชากรโดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful selection) (Law, Stewart, Letts, Pollock, Bosch and Westmoreland, 1998) โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยสำรวจรายชื่อสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการร่วมวิจัยไปยังสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 9 เขตพื้นที่การศึกษา

1.2 ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจในการร่วมวิจัย ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและความคาดหวังที่ต้องการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนไปยังสถานศึกษาตามรายชื่อสถานศึกษาที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดส่งมาให้

1.3 ผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาคัดเลือกสถานศึกษาให้เหลือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละ 1 โรง จะได้จำนวนสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 9 โรง ซึ่งแต่ละสถานศึกษาก็จะมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูที่รับผิดชอบเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนจำนวน 1 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 1 คน ทั้งหมดจำนวน 9 โรง ก็จะมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 27 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - structure interview protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดแต่เน้นการเจาะลึกของการสัมภาษณ์ (In - depth interview) เกี่ยวกับสภาพของการปฏิบัติงานของการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ในด้านการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 กำหนดประเด็นข้อคำถามที่ต้องการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และรวบรวมประเด็นข้อคำถามที่ต้องการสัมภาษณ์มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ร่างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสม หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จึงได้ร่างแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองนักเรียน

3.3 การสร้างความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวบรวมแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ทำการปรับปรุงอีกครั้งและนำไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม - เดือนกันยายน พ.ศ.2559 โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (face - to - face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ณ สถานศึกษาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือสถานที่ตามความเหมาะสมบนพื้นฐานของความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกรณีที่เผชิญกับสถานการณ์ความไม่ปกติในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

เดินทางไปสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย ผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์โดยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 1.30-2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสัมภาษณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Deidman, 1998. อ้างถึงใน เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2555)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

5.1 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง โดยใช้เทคนิคการจัดกลุ่มข้อมูล หาความคล้ายคลึงของประเด็นข้อมูลและหาความถี่ของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วนำมาสรุปเป็นประเด็นลักษณะความเป็นพลเมืองที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนโดยการใช้ชื่อสมมติ (Pseudonym) เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานหรือหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งการรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญถือเป็นจรรยาบรรณที่นักวิจัยเชิงคุณภาพต้องตระหนัก (Fraenkel และ Wallen, 2006) ผู้วิจัยเป็นผู้ใช้ข้อมูลชุดนี้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้นและทำลายข้อมูลทันทีหลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัยนี้

5.2 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้กับกรอบแนวคิดการวิจัย และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอีกครั้ง เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์โดยพิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Saturated data) เพื่อสรุปเป็นสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา และนำไปสร้างเป็นร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้นก็ร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาร่างแนวทางการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus group discussion) ต่อไป

ระยะที่ 2 การพิจารณาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์กับแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไข และในระยะนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อร่วมกันพิจารณาร่างแนวทางการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 13 คน ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในระยะที่ 1 จำนวน 9 คน

1.2 ศึกษาניתเทศก์ที่ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ รับผิดชอบงานด้านการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองหรือการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 คน

1.3 อาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีผลงานด้านวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนนี้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในวันที่ 29 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2559 เวลา 09.00-

12.00 น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยนำร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้าที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 ท่าน เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงให้เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลและประเด็นจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนได้แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วนำแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาพิจารณาความเหมาะสมกับอาจารย์ที่ปรึกษา หลังจากนั้นทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อน

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้

1.1 การกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษามีการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ดังต่อไปนี้ โครงการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการสถานศึกษาสีขาว โครงการสัมพันธ์ชุมชน โครงการโรงเรียนสุจริต โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติ กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมแนะแนว มีการจัดกิจกรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เกิดองค์ความรู้ และแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ แต่ที่เป็นจุดเด่นของสถานศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ทั้งในเรื่องของความรู้และการปฏิบัติตน โดยจะมีวิทยากรสอนศาสนาเป็นผู้ที่ให้ความรู้และอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้อง ดังที่ อีระ รุญเจริญ (2550) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนนั้น สถานศึกษาต้องกำหนดโครงการและกิจกรรมมาเพื่อจัดให้เกิดพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยมอบหมายครูผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมรวมถึงการวางแผนการปฏิบัติงานให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินโครงการและกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ อันจะนำมาซึ่งนักเรียนที่มีความเป็นพลเมืองที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ฉะนั้นสถานศึกษาจึงต้องจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน โดยต้องบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการที่สถานศึกษาได้กำหนดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมานั้นก็จะเป็นการช่วยให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนานักเรียนได้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ หรือด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งแต่ละโครงการและกิจกรรมก็จะมีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจน โดยโครงการและกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งหมดล้วนสามารถช่วยเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้

1.2 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สถานศึกษามีการกำหนดรายวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นกลุ่มสาระเพิ่มเติม มีการบูรณาการวิชาหน้าที่พลเมืองในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้เรื่องหน้าที่พลเมืองทุกระดับชั้น โดยมีวิธีการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบบรรยาย การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง การจัดการเรียนการสอนแบบการแก้ปัญหา การจัดการเรียนการสอน

โดยใช้โครงงาน การจัดการเรียนการสอนแบบสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าสถานศึกษามีการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่หลากหลาย โดยมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองซึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ของครูไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) วิจารณ์ พานิช (2555) กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไว้ว่า ความเป็นพลเมืองนั้นสอนไม่ได้ ผู้เรียนต้องเรียนและไม่ใช่เรียนโดยการฟังบรรยาย อ่าน หรือท่องตำรา ต้องเรียนโดยลงมือทำหรือปฏิบัติการ เพื่อสร้างความเข้าใจขึ้นมาจากภายในตน เป็นการเรียนรู้ระดับทักษะ ฉันทะและคุณค่าที่แสดงออกผ่านพฤติกรรม ไม่ใช่เรียนเพื่อให้จดจำข้อความรู้เอาไว้ตอบข้อสอบ

1.3 การนิเทศ กำกับ และติดตามการดำเนินการสร้างความเป็นพลเมือง สถานศึกษามีการจัดโครงการและกิจกรรมที่สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานที่กำหนดขึ้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ลงมือในการกำกับ ติดตามด้วยตนเองหรือผู้บริหารสถานศึกษาได้มอบหมายให้ครูคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่แทน และต้องรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ และทุกโครงการทุกกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการ แล้วมี

การสรุปรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบและการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำกับติดตามการปฏิบัติงานของครู ทำให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะได้ทราบปัญหาในการดำเนินงานของครู และสามารถช่วยครูในการแก้ปัญหาได้ทันเวลา ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2555) ที่กล่าวไว้ว่า การนิเทศ กำกับ และติดตามเป็นการร่วมมือและประสานงานกัน เคารพซึ่งกันและกัน ปรีกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานร่วมกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบางครั้งการปฏิบัติงานของครูต้องประสบกับปัญหา และครูก็ไม่กล้าตัดสินใจ จึงจำเป็นต้องอาศัยอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนก็เช่นกัน มีความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการกำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของครู เพื่อติดตามความก้าวหน้า ผลการดำเนินงาน รวมไปถึงมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานของครูบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และการดำเนินการเรื่องความเป็นพลเมืองของนักเรียนก็จะประสบผลสำเร็จ

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้

2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา โดยการนำความร่วมมือของบุคคลในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและผู้นำองค์กรชุมชน เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาเพื่อเป็นการช่วยสถานศึกษาในการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยภายในสถานศึกษานั้นคณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทให้การกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองของสถานศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการและกิจกรรมที่ช่วยสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน นอกจากนั้นคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการติดตามและให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมของสถานศึกษา สำหรับภายนอกสถานศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะช่วยติดตามและประเมินผล

ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนเมื่อนักเรียนอยู่ในชุมชนที่สอดคล้องกับแนวความคิดของ ภาวดี ธาราศรีสุทธิ (2549) ที่ได้กล่าวว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาบางเรื่องต้องนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วยเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าการนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อให้ชุมชนได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา และบางครั้งชุมชนอาจมีข้อเสนอแนะที่ดีในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารสถานศึกษาด้านการปฏิบัติงานของครู และด้านคุณภาพของนักเรียน ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลในชุมชน เพื่อให้การสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้มีลักษณะความเป็นพลเมืองที่ตรงกับความต้องการของชุมชนด้วย

2.2 การกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยโครงการและกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นจะต้องกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และให้โครงการและกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานในสถานศึกษา ทั้งนี้การกำหนดโครงการและกิจกรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา เพราะมีส่วนช่วยให้เกิดการวางแผนการทำงาน ช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับ อธิปัติย์ คลี่สุนทร (2556) ที่กล่าวถึงการเขียนโครงการว่า การเขียนโครงการต้องมีความชัดเจนทุกองค์ประกอบที่สำคัญมากคือโครงการควรต้องระบุวัตถุประสงค์ ขอบข่ายการทำงาน ขั้นตอนการดำเนินการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และเกณฑ์การประเมินผล โครงการที่ชัดเจนจะสามารถทำให้แนวความคิดของนโยบายเป็นความจริงได้ในการปฏิบัติ เพราะฉะนั้นเมื่อสถานศึกษามีการดำเนินโครงการและกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนดแล้ว ความเป็นไปได้สูงว่าโครงการและกิจกรรมนั้นจะประสบความสำเร็จ หรือบอกได้ว่าโครงการและกิจกรรมนั้นจะเป็นไปตามที่เป้าหมายที่คาดหวังไว้ ซึ่ง มยุรี อนุমানราชชน (2551) กล่าวว่า โครงการที่กำหนดขึ้นเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่สัมพันธ์กันและจัดทำเป็นพิเศษอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนหรือผลได้อย่างใดอย่างหนึ่ง

ในอนาคต โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถวัดผลได้ ดังนั้นการกำหนดโครงการและกิจกรรมย่อมมีความสำคัญต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสถานศึกษาต้องการที่จะสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจง เพื่อจะได้เป็นการกำหนดงานและภารกิจที่จะต้องดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการและกิจกรรมคือการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้น

2.3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจัดให้มีการประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งองค์กร ให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจและสร้างการรับรู้ในกิจกรรมใดๆที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความตระหนัก เข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้งานหรือกิจกรรมนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดย เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2553) ได้กล่าวว่าการสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกันเป็นกระบวนการสื่อสารข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรที่ต้องการสื่อสารเกี่ยวกับข่าวสารเพื่อให้ทุกคนเข้าใจในข่าวสารนั้น นอกจากนี้สถานศึกษาต้องมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีของครูที่มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ในการใช้กลยุทธ์การสื่อสารสร้างความเข้าใจในองค์กรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานนั้น ผู้บริหารจะต้องใช้การสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สอดคล้องกับสิ่งที่สื่อสารและบุคคลที่จะสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสื่อสารตามที่ต้องการได้อย่างแท้จริง (ทรงธรรม ธีระกุล, 2548)

2.4 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความเป็นพลเมือง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะช่วย

พัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาประการหนึ่งก็คือมุ่งให้นักเรียนมีบุคลิกภาพดี มีการแสดงออกทางกาย วาจาและใจตามแบบอย่างที่ดี สังคมยอมรับกล่าวคือมีคุณธรรม และจริยธรรมที่เป็นเครื่องหมายของคนดี มีการประพฤติปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี การที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์นั้นต้องใช้เวลาและอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน จึงจะสามารถกล่อมเกลานักเรียนได้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยปรับหรือโน้มน้าวพฤติกรรมของนักเรียนโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตัดสินปัญหาด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้จะค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน สะสมทีละน้อยจนในที่สุดก็จะแสดงออกในลักษณะของบุคลิกภาพรูปแบบในการรับรู้ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2551) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้วยจิตสำนึก 14 กลุ่ม ที่ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ครอบคลุม 76 จังหวัด พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ครอบครัว ครู เพื่อนและสื่อมวลชน สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว จะเห็นได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน การที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์นั้นต้องใช้เวลา และจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน จึงจะสามารถพัฒนานักเรียนได้ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยปรับเปลี่ยนหรือโน้มน้าวพฤติกรรมของนักเรียนจนในที่สุดก็จะแสดงออกมาในลักษณะของความเป็นพลเมืองของนักเรียน

2.5 การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษาต้องมีระบบการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองที่ได้มาตรฐานสามารถวัดพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจมีการประเมินแบบอาศัยความร่วมมือ โดยมีการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ภายในมีการประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูและ

นักเรียนด้วยกัน สำหรับภายนอกให้มีการประเมินโดย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและ บุคคลในชุมชน เป็นต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวไว้ว่า การวัดผล และการประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนา คุณภาพนักเรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและ สารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความ สำเร็จทางการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาและ เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินการเรียนรู้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา มีการให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งการเรียนรู้ของ นักเรียนและการสอนของครู ซึ่งจัดเป็นการประเมิน ความก้าวหน้าของนักเรียน ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะใช้ในการวินิจฉัยผู้เรียน วางแผนการจัดการเรียนรู้ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา อย่างทันที (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนั้นสถานศึกษา จะต้องมีการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของ นักเรียนอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง เพื่อได้ทราบพัฒนาการ ของความเป็นพลเมืองของนักเรียน นอกจากนั้นจะต้อง มีการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสม่ำเสมอเพื่อการปรับปรุง ตนเองของนักเรียนและจะได้หาแนวทางในการสร้าง ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.6 การสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยสถานศึกษาส่งเสริม ให้ครูสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อสร้างลักษณะ ความเป็นพลเมืองให้แก่แก่นักเรียน ได้แก่ นวัตกรรมด้าน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม แบบเรียน สำเร็จรูป ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คอมพิวเตอร์ช่วยสอน E-learning การจัดทำโครงการเพื่อสร้างลักษณะความ เป็นพลเมืองของนักเรียน เป็นต้น การสร้างนวัตกรรม สามารถออกมาในรูปแบบของการวิจัย ตามที่พระราช - บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ระบุ ให้ผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาหรือ สิ่งที่ต้องการรู้คำตอบ พัฒนาสิ่งที่ต้องการพัฒนาหรือ แก้ปัญหา โดยบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยให้เป็นกระบวนการ เพื่อให้ครูสามารถ มองเห็นปัญหา ระบุหรือรู้ปัญหาได้ รู้จักการวางแผน

เพื่อค้นหาคำตอบ หรือค้นพบแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมมณี (2550) ที่กล่าวไว้ว่า ความคิดในการพัฒนานวัตกรรมนั้นส่วนใหญ่ จะเริ่มจากการมองเห็นปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหา นั้นให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดว่ หากครูมีการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาเป็นเครื่องมือแล้ว ย่อมสามารถเอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ยิ่งขึ้นและนวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นต้องได้รับการพัฒนา ขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย จึงจะเป็นผลดีต่อการพัฒนา คุณภาพนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับ การสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างลักษณะความเป็นพลเมือง ของนักเรียน นวัตกรรมที่ได้จะต้องเป็นเครื่องมือที่มีบทบาท สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากครู ไปสู่นักเรียน ช่วยกระตุ้นความสนใจและเป็นตัวกลางใน การสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน ทำให้นักเรียนมี พัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติและ ทศนคติเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นพลเมืองตามที่ครู ต้องการได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาควร ส่งเสริมให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นคุณค่าของการสร้างคนดีและคนเก่งไปพร้อม ๆ กัน และสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองของนักเรียนอย่างจริงจัง

1.2 การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อ สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและผู้นำองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาความ เป็นพลเมืองของนักเรียน เพราะฉะนั้นสถานศึกษาควร จัดกิจกรรมที่ให้คณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความ เป็นพลเมืองของนักเรียนได้มีโอกาสสะท้อนความคิด เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน และให้ คณะกรรมการได้แสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อ เป็นการเปิดโอกาสให้ได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน

ของสถานศึกษาและเป็นการติดตามและประเมินผล ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนเมื่อนักเรียนอยู่นอกสถานศึกษาด้วย

1.3 การกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษาควรกำหนดโครงการหรือกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง อาจจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่นักเรียนกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาภายในสถานศึกษาหรือแก้ปัญหาของชุมชนโดยมีครูคอยเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตัวของตัวเอง

1.4 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษาต้องคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาด้วย เช่น ในเรื่องของปริมาณครู ภาระงานของครู เป็นต้น ดังนั้นสถานศึกษาจึงหาวิธีการพัฒนาครูและบุคลากรที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนเอง เช่น การเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษามานำเสนอแล้วช่วยกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นแนวดำเนินการในทิศทางเดียวกันหรือสื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการส่งเสริมความรู้ให้ครูและบุคลากรได้รับข่าวสารใหม่ ๆ

1.5 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความเป็นพลเมือง อาจจัดได้ทั้งสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เช่น ป้ายความรู้ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีมาตรการในการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยอาจจะให้มีการใช้ประโยชน์ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

1.6 การประเมินลักษณะความเป็นพลเมือง นักเรียนแต่ละคนก็จะมีระดับความเป็นพลเมืองที่ไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อให้ได้ทราบถึงระดับความเป็นพลเมืองที่แท้จริงของนักเรียนแต่ละคน และหาวิธีการที่สามารถทำให้นักเรียนได้แสดงลักษณะความเป็นพลเมืองออกมาให้เห็นได้

1.7 การสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ต้องเป็นนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้นมาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ โดยที่ครูมีความต้องการที่จะพัฒนาหรือแก้ปัญหาเรื่องนั้น ๆ อย่างจริงจัง ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ทำไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดจากการสร้างนวัตกรรมนั้นก็จะเกิดประโยชน์ต่อการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดอื่นหรือในภูมิภาคอื่น แล้วนำไปสร้างเป็นแนวทางหรือรูปแบบที่สามารถสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยโครงการ “การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2560 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). การประเมินเพื่อการเรียนรู้ : การตั้งคำถามและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2551). แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่ม และเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2553). การสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000178133>
- ทรงธรรม ชีระกุล. (2548). การสื่อสาร: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กร. วารสารปาริชาติ. 18 (1), 51-61.
- ทิพย์พพร ดันติสุนทร. (2560). การศึกษาเพื่อสังคม. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2561, จาก http://www.fpps.or.th/index_march_2560.php
- ทศนา แคมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- เนตรพัฒนา ยวีราช. (2553). การจัดการสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. (2552). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์. (2550). สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2549). การจัดและการพัฒนาองค์การทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- มยุรี อนุมานราชชน. (2551). การบริหารโครงการ Project Management. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : บริษัท คูมายเบส จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2555). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). สงขลา : นำศิลป์.
- วรารักษ์ สามโกเศศ. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22721&Key=news_research
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย ภูโยธิน, สุนันท์ สินธพานนท์, พิวรรษา นภารัตน์ และดิษยา กุศลภูษณงค์. (2552). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4 - ม.6. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, ชุมพล อนุพัฒน์ศิลป์, สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวานิชย์. (2553). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในประเทศไทย สถานภาพ ความท้าทายและข้อเสนอแนะ. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2561, จาก http://www.festhailand.org/wb/media/Civic%20Education%20in%20Thailand_SNogsuan_2010.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). เป้าหมายยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

- _____. (2554). *ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). *พลังเยาวชนพลังพลเมือง การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). *แนวทางการพัฒนาและประเมินค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2556). *การเขียนโครงการ : จากแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2561, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=32184&Key=news_research
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2555). รายงานการวิจัย *ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E.. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th edition). New York : McGraw Hill Companies, Inc.
- Law, M., Stewart, D., Letts, L., Pollock, N., Bosch, J., & Westmorland, M. (1998). *Guidelines from critical review form-qualitative studies*. Retrieved January 20, 2017, from <http://fhs.mcmaster.ca/rehab/ebp/pdf/qualguidelines.pdf>
- Westheimer, J. & Kahne, J.. (2004). *Educating the "Good" Citizen : Political Choices and Pedagogical Goals*. PS : Political Science & Politics. 241-247.